

2/ a reakciót az intézet egész területén felszámolni, legalábbis oly mértékben, hogy az szabotálásával, a munkafegyelem megbontásával többé komoly nehézségeket már nem okozhat;

3/ az intézet kórházát, rendelőintézetét normális nivóra emelni, sőt szerény keretek között továbbfejleszteni;

4/ a betegsegélyezést felemelt segélyekkel folyósítani és ehhez a pénzügyi fedezetet jelentős részben a magunk erejéből előteremteni.

Nem sikerült:

1/ a betegségi biztosításban a gyógyászati segédeszközök kérdését rendezni;

2/ az öregségi ágazatban a járadékokat folyósítani és jövőbeni folyósításukra elvi határozaton túl megfelelő lépéseket tenni;

3/ a vidéki intézmények működését megindítani;

4/ a társadalombiztosító intézmények működését megindítani;

5/ a szakszervezeti mozgalmat az egyszerű tagságon túl minőségileg elmélyíteni.

A jelentésben részletesen foglalkoztunk a betegségi és öregségi biztosítás problémáival és az újjáépítéssel mint programmal. A betegségi és öregségi biztosítás problémáit mint nyitva lévő vitaanyagot tártuk a párt elé és szükségesnek tartjuk, hogy a párt ezekkel a kérdésekkel, melyeknek hordereje túlnő a biztosítási kérdés keretein, külön e célra kiküldendő bizottságban foglalkozzék. De szükségesnek tartjuk ezen felül, hogy a népjóléti miniszternek a Szakszervezeti Tanács által átnyújtott emlékiratban javasolt külön bizottság is mielőbb megkezdje munkáját, hogy a társadalombiztosítás egységesítése és reformja kellő óvatossággal, de pártunk kezdeményezésére mielőbb meginduljon.

3.2.2. Társadalmi berendezkedés

RÁKOSI MÁTYÁS

Tiéd az ország, magadnak építed

In: Rákosi Mátyás: A fordulat éve.

Budapest, 1948, Szikra. (276–319). 276–278., 299–303.

Rákosi Mátyás (Ada, 1892. március 9. – Nyizsnyij Novgorod, 1971. február 5.), 1904-ig Rosenfeld Mátyás, politikus. 1912-ben végezte el a budapesti Keleti kereskedelmi Akadémiát. 1912 és 1914 között Hamburgban, majd Londonban dolgozott kereskedelmi cégeknél. 1910-től tagja volt a szociáldemokrata pártnak (MSZDP). 1914-ben önkéntes katonai szolgálatra jelentkezett. 1915-ben hadapródként orosz fogságba

esett. 1918 májusában egy tisztí hadifogolycseré keretében hazatért. 1918 novemberében belépett az újonnan alakult kommunista pártba (KMP), ahol vidéki tétkárnak választották. A Tanácsköztársaság idején kereskedelemügyi, majd szociális termelési népbiztos, a Kormányzótanács központi Ellenőrzőbizottságának és a legfelsőbb Népgazdasági Tanácsnak a tagja és a Vörös Gárda parancsnoka volt. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába, majd ottani kitiltása nyomán Csehszlovákiába, Németországba, majd a Szovjetunióba utazott. 1921-től a Komintern Végrehajtó Bizottságának titkárává választották. 1924-ben a kommunista párt újjászervezésére visszatért Magyarországra. 1925-ben ezért letartóztatták és 8,5 évre ítélték. Büntetése lejártá előtt ismét perbe fogták és életfogytiglanra ítélték. 1940-ben titkos nemzetközi megegyezés keretében szabadon engedték, hogy a Szovjetunióba távozzon. A háború alatt a moszkvai magyar kommunista emigráció, és az ott működő Kossuth Rádió vezetője. 1945 februárjában hazatért Magyarországra, ahol az MKP főtitkárává választották. 1948 júniusában a két munkáspárt egyesülése után az MDP főtitkára lett. 1949-től az újjaalakított népfront elnöke, 1950-től informálisan az ország legfőbb vezető testületét alkotó Honvédelmi Bizottság vezetője volt, 1951-től pedig személyesen felügyelte az Államvédelmi Hatóságot. 1952-ben átvette a miniszterelnöki posztot is. Vezetésével szovjet típusú diktatúra épült ki Magyarországon. Sztálin halálát követően leváltották a kormányfői posztról, de a MDP első titkára maradt. 1956 júliusában, a fokozódó társadalmi elégedetlenség nyomására leváltották. Ekkor a Szovjetunióba települt. 1957-ben megpróbálta meggyőzni a szovjet vezetést, hogy Kádár János helyett őt állítsák ismét Magyarország élére. 1957-ben itthon megfosztották képviselői mandátumától és Elnöki Tanácsi tagságától, a Szovjetunióban pedig Moszkvától távoli lakóhelyet jelöltek ki számára, és sorozatos hazatérési kéréseit rendre elutasították. 1962-ben kizárták az MSZMP-ből 1971-es halála után hamvait hazaszállították és a Farkasréti temetőben helyezték el.

A Tiéd az ország, magadnak építéd című beszédében, írásában az ország gazdasági és társadalmi viszonyaiban bekövetkező egyik legfontosabb változás, az államosítás és a mezőgazdaság kollektivizálása mellett foglalt állást.

A legdöntőbb változás az államosítás terén történt. Az elmúlt év végén törvénybe iktatott nagybankok államosítása következtében az iparnak újabb szelvénye került társadalmasítás alá. Ennek eredményeképpen nagyipari termelésünknek csak kisebbik része maradt a magántőke kezén, a nagyobbik része állami kezelésbe került. Állami kezelésben vannak iparunknak kulcspozíciói: a szénbányászat, a villamos energia, az acél- és vastermelés, ezek szinte 100%-ig. Ugyancsak állami kezelésben vannak szinte kivétel nélkül a nagyipari jellegű közlekedési vállalatok. Munkáslétszám tekintetében ez abban mutatkozik, hogy az iparban, a bányászatban és a nagyüzemi közlekedésben foglalkoztatott 600 000 munkásból már mintegy 400 000 állami vagy egyéb társadalmasított üzemben dolgozik és csak 200 000 a magán-kapitalista gazdálkodásban. Ez a szám magában véve mutatja, hogy itt olyan változásról van szó, mely egész gazdasági struktúránkat megváltoztatja. A magyar iparban és közlekedésben a munkások

nagy többsége már olyan üzemekben dolgozik, amelyeknek hajtóereje többé nem a haszonhajtás, hanem a köz és a dolgozó nép érdeke. És ezt a tényt nem lehet eléggé aláhúzni. Maguk a munkások sincsenek tudatában annak, hogy az államosításnak ez a mértéke megváltoztatja egész gazdasági rendszerünket. A magyar nagyipar többségében már nem kapitalista, hanem államosított, azaz útban van a szocializmus felé. Ennek a konferenciának egyik feladata az, hogy tudatosítsa Pártunk útján ezt az alapvető változást, hogy az egész munkásosztály, az egész magyar demokrácia felismerje, hogy itt alapvető változásról van szó, és hogy ennek folytán meg kell változtatnia a munkás beállítottságának a termeléshez. Ha felismerik azt, hogy az államosított üzemekben többé nem a tőkés számárá, nem a kapitalista profitra, de saját népünk felvirágoztatásáért dolgoznak, akkor a munka természetesen egész más lendülettel fog folyni. Ismétlem, ennek a konferenciának feladata, hogy Pártunkon keresztül megértesse a magyar dolgozókkal ezt az alapvető változást. A magyar demokrácia sorozatos győzelmei, az államhatalom további jelentős demokratizálása és az államosítás együtt alapvető fordulatot eredményeztek.

Természetesen emellett a tény mellett gazdasági életünknek az elmúlt esztendőben voltak figyelemreméltó és biztató egyéb fejlődési momentumai. Elsősorban kell említeni a hároméves terv megindítását. A szárazság, amely nálunk agrárszágban természetesen fokozottabb mértékben érezte hatását, kissé vontatottá tette a hároméves terv megindítását. Ez a vontatottság a burzsoázia köreiben azt a reményt keltette, hogy a hároméves terv mindjárt a kiindulásnál megbukott, sőt olyasmit is hallottunk, hogy nem is fogunk komolyan a megvalósításához. Aki a hároméves terv kérdéseivel foglalkozik, az tudja, hogy mindez nem egyéb, mint a magyar reakció vágyálma. Az éhes disznó makkal álmodik. Az igazság az, hogy a hároméves terv vontatott megindulása után egyre inkább lendületbe jön, és minden reményünk megvan arra, hogy azokat a befektetési összegeket, amelyeket a nemzeti jövedelemnek a szárazságból eredő csökkenése miatt kezdetben kisebbre voltunk kénytelenek szabni, a terv további végrehajtása folyamán pótolni tudjuk. A tervgazdálkodás, – bár alig öthónapos, – már gazdasági életünk minden területén meggyorsítja a termelést, gondoskodik a beruházások legmegfelelőbb elosztásáról és gazdasági életünk döntő erőit összefogva, sietteti hazánk talpra állítását. [...]

Gazdasági téren legfontosabb feladatunk megerősíteni és megemészteni mindazt, amit eddig elértünk. Vonatkozik ez elsősorban az államosított üzemekre és bankokra. Demokratizálni kell a vezetőségeket, hogy olyan emberek kezében legyen az intézkedés, akik valóban a nép érdekeit és nem a régi tulajdonosokét tartják szem előtt. Tovább ki kell építeni a munkásigazgatók jól bevált intézményét. Gondoskodni kell arról, hogy az államosított üzemek deficitje minél előbb megszűnjön. Meg kell változtatni azt az árpolitikát, mely az államosított ipar termékeit mesterségesen, állami hozzájárulással alacsonyán tartja és így szénnel, vassal, acéllal, villanyossággal mintegy szubvencionálja, külön jutalomban részesíti a luxusiparokat és a magánkézben lévő iparokat. A hároméves tervet – melyet a reakció már oly szívesen eltemetett volna – lendületbe kell hozni. Munkaversenyekkel, értékes jutalmakkal fokozni kell iránta a dolgozók érdeklődését és az üzemek teljesítményét.

A legdöntőbb tennivaló azonban a munkafegyelem és a munkateljesítmény helyreállítása. A dolgozók életszínvonalának emelésére irányuló minden törekvésünk kudarcra van ítélve, ha a munkás kevesebbet termel a demokráciának, mint amennyit a régi úri rendszernek termelt. Az ország csak azokkal a javakkal rendelkezik, melyeket munkásai, parasztjai termelnek vagy a termelvények ellenében külföldről beszerez. Ha az egy munkásra eső termelvény kisebb, mint a háború előtt, úgy kevesebb élelem, ruha, fűtés, lakás jut egy-egy dolgozóra. Ezért minden olyan norma, amely túl kevés termelést vesz alapul, vagy olyan béremelés, mely mögött nem áll a termelés megfelelő emelkedése, feltétlenül az életszínvonal csökkenéséhez vezet. [...]

Az új kollektív szerződéssel szemben a munkások között komoly elégedetlenség tapasztalható. Az elégedetlenség egy része a tényleg meglévő hibákra vonatkozik, és ki kell küszöbölni. A morgás más része azonban abból adódik, hogy az új normák rá akarják szorítani a dolgozókat, hogy megközelítsék a békebeli bérekért a békebeli termelést. A helyes és reális normák megállapítása mellett kitüntetésekkel és komoly anyagi jutalmakkal kell serkenteni azokat a munkásokat és csoportokat, amelyek a teljesítményt valóban fokozzák. Gondoskodni kell a kollektív szerződés kisebb hibáinak kiküszöböléséről és főleg arról, hogy a normák könnyen áttekinthetők legyenek és hogy a munkás óráról-órára, napról-napra maga ki tudja számítani, hogy mennyit keres.

A munkafegyelem helyreállítása gazdasági életünk központi kérdése. Az állami üzemek deficitje és a drágaság jelentékeny részben az alacsony munkateljesítmény eredménye, annál is inkább, mert a megállapítások szerint a mezőgazdaságban is a munka termelékenysége csak 70 százaléka a békebelinek. Emellett hasonlíthatatlanul nagyobb súlyt kell fektetni a munka és a termelés megszervezésének kérdéseire, mint ami eddig történt. A munkásfeltalálók és ésszerűsítők kitüntetése és jutalmazása csak az első lépés ezen a téren. A mi mérnöki karunknak elévülhetetlen érdemei vannak az újjáépítés terén, de az elmúlt 25 esztendőben a legkisebb ellenállás vonalát követte és ezért elsősorban a normák leszorítására vette az irányt. Ezen is változtatni kell. A helyes és pontos normák kidolgozása mellett a munkafolyamat jó megszervezésével, az anyaggal való takarékoskodással és hasonló rendszabályokkal is emelni kell a munka annyira szükséges termelékenységét. [...]

A mezőgazdaságban is a fő kérdés a termelékenység emelése. A háború rontásai után át kell térni a minőségi termelésre. Fel kell javítani a háború alatt leromlott állatállományt és vetőmagot is. Meg kell gyorsítani a sok munkát követelő növények termesztését vagy meghonosítását. A hároméves tervben előre kell hozni az öntözést, ami a falusi munkanélküliség csökkenéséhez is hozzá fog járulni.

A döntő kérdés azonban a szövetkezetek fejlődésének meggyorsítása. Az álszövetkezetek kiirtása mellett meg kell szabadítani a szövetkezeteket a kapitalista csökevényektől és hozzá- tehetjük, a kapitalista vezetőktől is, akik sokkal szívesebben dolgoznak a régi tőkéssekkel, mint a szövetkezetekkel. Egyre-másra tapasztaljuk, hogy a szövetkezeti központok bizományosul előszeretettel magán nagykereskedőket alkalmaznak. Például a szövetkezeti állatvásárlásban a falusi szövetkezetek alig 1%-kal részesültek. Az állatvásárlások 99%-át a szövetkezetek részére a régi

állatkereskedők eszközölték. A szövetkezet részére átengedett textilárak, műtrágya és egyéb anyagok is nagyon gyakran közvetítő magánkereskedőkhöz jutnak. Ezen feltétlenül változtatni kell.

A legfontosabb azonban, hogy a szövetkezeti mozgalmon belül első helyre kell állítani a földműves szövetkezeteket, (taps) amelyek taglétszáma, vagyona és főleg a termelésben elfoglalt jelentősége minden mást felülmúl. A most folyó esztendőnek mezőgazdasági feladatai között a legfontosabb ez. Ezt tekintse minden kommunista központi feladatának. Ide összpontosítsa figyelmét és a rendelkezésre álló anyagi erőket. Az újgazdák és a kisbirtokosok többtermelésének és életszínvonala emelkedésének útja csakis a földműves szövetkezetek gyors kifejlesztésén keresztül vezet.

Gondoskodnunk kell a földreform gyors befejezéséről, úgy, hogy egyetlen újgazda ne legyen, aki július 1-ig meg nem kapta volna a telekkönyvi kivonatát. Rá kell menni most a házhely kérdésére, mert ezt eddig elhanyagoltuk és az eredmény az, hogy rengeteg kisember - munkás, iparos - nem tud magának új házat építeni.

A Központi Vezetőség határozata a párt politikai irányvonalában és gyakorlati munkájában elkövetett hibákról, s ezek kijavításával kapcsolatos feladatokról (1953. június 27–28.)

Propagandista, 9. évf. (1986) 4. sz. (136–167). 137–146.

A Sztálin halálát követően beállt politikai és személyi változások lehetővé tették a proletárdiktatúra kiépítését 1949 óta kísérő gazdasági és társadalmi problémák, politikai és hatalomgyakorlási hibák nyílt kritizálását. Az MDP központi vezetősége az 1953. júniusi határozatában viszonylag pontosan írta le a kialakult helyzetet, és jelölte meg az ország működőképességének helyreállításához és a súlyos társadalmi gondok enyhítéséhez szükséges változások fő irányait. Mivel azonban az okok feltárása csak részben történt meg, a mélyebb, strukturális problémák felvetése nélkül, az elhatárolt intézkedések is sok esetben csak részleges reformokat, tüneti kezelést jelentettek.

A legfontosabb hibák a következők voltak:

1) A párt vezetése túlzottan gyors iparosításra, s különösen a nehézipar túlzottan gyors fejlesztésére vett irányt, nem számolva az ország reális helyzetével, és a munkásosztály, a dolgozó nép életszükségleteivel.

Megszédülve a gazdasági téren elért komoly sikerektől a párt vezetése a II. kongresszusnak túlzott ütemű iparosítási politikát javasolt. Ennek folytán a II. kongresszus a gazdaságpolitikában helytelen irányvonalat állapított meg. A kongresszus határozata alapján a nyersvas-termelést az 1949. évi 398 000 tonnáról 1954-ben 1 280 000